

Grön omställning och konkurrenskraft

Bergforsk dagarna 2016
Luleå, 2016-05-23

Regeringskansliet

Uppdrag:
Framtid

Analysgruppen

Ordförande

- Maria Wetterstrand, skribent och debattör, tidigare språkrör Miljöpartiet
- Jonas Karlsson, kanslichef, Kommunalrådskansliet, Örebro kommun

Ledamöter

- Christina Lindbäck, Hållbarhetschef, NCC
- Elisabeth Abrahamsson, Vice VD, Le Mat Sverige
- Ola Alterå, VD Sustainable, Innovation
- Ilija Batljan, f.d. Vice VD, Rikshem
- Karin Bradley, Lektor, Kungliga Tekniska Högskolan (KTH)
- Åke Iverfeldt, VD, Stiftelsen för miljöstrategisk forskning (MISTRA)
- Johan Kuylenstierna, VD, Stockholm Environment Institute (SEI)
- Staffan Laestadius, Professor emeritus, Kungliga Tekniska Högskolan (KTH)

Huvudsekreterare

- Nannan Lundin, Kansliet för strategi- och framtidsfrågor, Statsrådsberedningen

Uppdrag

- Analysgruppens uppdrag är att ta fram **diskussionsunderlag om och policyförslag** för nödvändiga förändringar för att **nå ambitionerna för en grön omställning** och samtidigt beakta vilka **möjligheter detta kan innebära för Sveriges framtida konkurrenskraft**.
- Rapporten ska tas fram **fristående utan hänsyn till regeringens politik** och utan hänsyn till majoriteter i riksdagen i syfte att bidra till att utveckla regeringens politik.

Angreppssätt

- **Identifiera de viktigaste faktorerna/drivkrafterna** som kan påskynda en grön omställning och förstärker Sveriges konkurrenskraft.
- Fokusera de **viktigaste faktorerna** för en grön omställning – som politiken aktivt bör påverka.
- Ambitionen är **inte att ta fram en komplett miljöpolitik**.

Varför ska Sverige gå före?

Sverige är ett litet land. 0,8% av världens BNP och 0,1% av koldioxidutsläppen. Nästan oavsett hur vi räknar är **vår andel av världens utsläpp försumbar**.

- Analysgruppens uppfattning är att en **hög profil kan stärka Sveriges konkurrenskraft** i en värld som ropar efter omställning.
- Dels kan Sverige **påverka mest genom att vara en förebild** och visa att en omställning är möjlig.
- Dels har vi **ett moraliskt ansvar** – att alla tar sitt ansvar. Först då kan internationella avtal så som Paris lyckas.

Politikens ansvar

För många så upplevs klimatfrågan som **gigantisk och svårhanterbar** på ett individuellt plan. Människor förväntar sig att politiken tar ansvar.

- 50% av befolkningen anser att **politikerna har det största ansvaret** för att lösa miljö- och klimatproblem.
- 80% av befolkningen anser **att Sverige ska vara ett gott exempel** för andra länder i miljö- och klimatarbetet.

Erfarenheter

Hittills har de nationella utsläppsminskningarna **gått lättare och snabbare att genomföra** än vad vi trodde. Farhågorna om negativ inverkan på svensk ekonomi, jobb och välfärd har knappast besannats.

- Målet om utsläppsminskningar med **4% till 2010 överträffades** med råge. 2010 hade vi minskat utsläppen 10%.
- EUs mål om **20% minskning till 2020 nåddes redan 2013.**
- Vårt mål om **40% minskning till 2020 ser ut att nås.**

Varför har det gått lättare?

- Näringslivets förändringsbenägenhet och **innovationsförmåga förefaller ha underskattats.**
- **Kraften i det lokala och regionala arbetet** har förbisetts eller missbedömts.
- **Viktiga politiska beslut** har fattas nationellt. Exempelvis grön skatteväxling och skatt på koldioxid.

Kommer det bli svårare framöver?

Den omställningstakt som behövs framöver kommer att **överskrida det vi lyckats med tidigare.**

- Kan vi ha plockat alla lågt hängande frukter – gjort alla enkla och billiga insatser?
- Har **tekniken utvecklats** så att det finns möjlighet att göra förändringar som inte var möjliga för 10 år sedan?
- Kommer världens **ökande energi- och resursförbrukning** ointetgöra de vinster vi gör på andra områden?

Är ”Business as usual” möjligt?

- De direkta effekterna av klimatförändringarna börjar komma allt närmare.
- De mest sannolika globala riskerna är direkt sammanlänkade med klimatförändringarna enligt World Economic Forum.
- Klimatförändringarnas risker för det finansiella systemet uppmärksammas allt mer.
- Med nuvarande förbrukningstakt av resurser kan vi förbruk motsvarande två planeter i mitten på det här århundradet.

Vad menar vi med konkurrenskraft?

- Analysgruppen har tittat på Sveriges samlade konkurrensförmåga. Det betyder alltså inte att inte enskilda företag eller tekniker slås ut för mer förnybara lösningar.
- Men konkurrensförmågan menar vi att det vi säljer internationellt ska kunna betala för det välfärdsanspråk som finns i Sverige.
- Eftersom världen inte är statisk är konkurrenskraft förmågan att producera innovativa lösningar, tekniker och företag i en takt som kompenserar för för allt det gamla som slås ut.

Från ”trade-off” till drivkraft

- Mycket tyder på att skärpta miljökrav nationellt och internationellt inte har påverkat produktiviteten negativt.
- Företagens svar på miljökrav är ofta innovationer. Produktiviteten i tekniskt avancerade företag verkar snarare öka.
- Riskerna minskar om för näringslivet minskar om omställningen görs ordnade former istället för drastiska förändringar som tvingas fram.
- Företag som upprätthåller konkurrenskraften på ”fel” områden riskerar att slås ut när världen ställer om.
- Beslut som tas i bred politisk enighet minimerar risker.

Vad krävs för en snabb omställning?

- Det behövs **kraftfulla styrmedel** som främjar omställning.
- De styrmedel som behövs **finns redan** i utredningar/förslag.
- Det behövs **föregångare** som visar att det är möjligt.
- Sverige har **unikt goda förutsättningar**.

Sverige ligger långt framme - men...

- **Brist på långsiktighet** i regelverk kan hindra spridning.
- Vi har en **resursintensiv konsumtion** och livsstil.
- Utsläppsminskningar i **tung industri** riskerar att bli kostsamt.
- Vi har behov av att **värna attraktionskraften för innovationer**.
- Ökad **ojämlikhet hotar viljan** till långsiktighet om samhällsansvar.
- Ökande **regionala skillnader** mellan stad och land har samma effekt.
- En förvaltningsstruktur som **riskerar att försvåra nytänkande**.
- **Begräsningar** på grund internationella överenskommelser

Analysgruppens förslag

- Vi anser, i likhet med Miljömålsberedningen, att det **bör inrättas ett klimatpolitiskt råd** som knyts till regeringen.
- **Långsiktiga spelregler** och incitament utifrån ”förorenaren betalar” och ”föregångare gynnas och belönas är centrala”.
- Skapa förutsättningar för **hållbarhetsdrivna investeringar**.
- Skapa gemensamma **långsiktiga målsättningar med Näringslivet**.
- Säkerställa **hållbarhetskompetens i utbildningssystemet**.
- En kraftigt **ökad aktivitet i EU** för att tillåta föregångare.

Fem delrapporter och ett medskick

- Delrapport 1 – En koldioxidneutral tung industri.
- Delrapport 2 – Politik för hållbar konsumtion.
- Delrapport 3 – Omvandlingen av mobilitet och transportsystemet.
- Delrapport 4 – Hållbarhetsdrivna investeringar för grön omställning.
- Delrapport 5 – Kommuner och regioner går före.
- Medskick – Hur behöver utbildningssystemet anpassas.

Industrins klimatutsläpp

- Industrisektorn svarar direkt eller indirekt för 25% av Sveriges BNP och sysselsätter cirka en miljon personer.
- Omkring en tredjedel av Sveriges utsläpp av klimatgaser.
- Men 12 anläggningar står för 70% av industrins koldioxidutsläpp:
 - Järn- och stålindustrin
 - Cement- och kalk
 - Oljeraffinaderier
- Stor del processrelaterade utsläpp.
- Skogsindustrin i princip fossiloberoende.

En koldioxidneutral tung industri

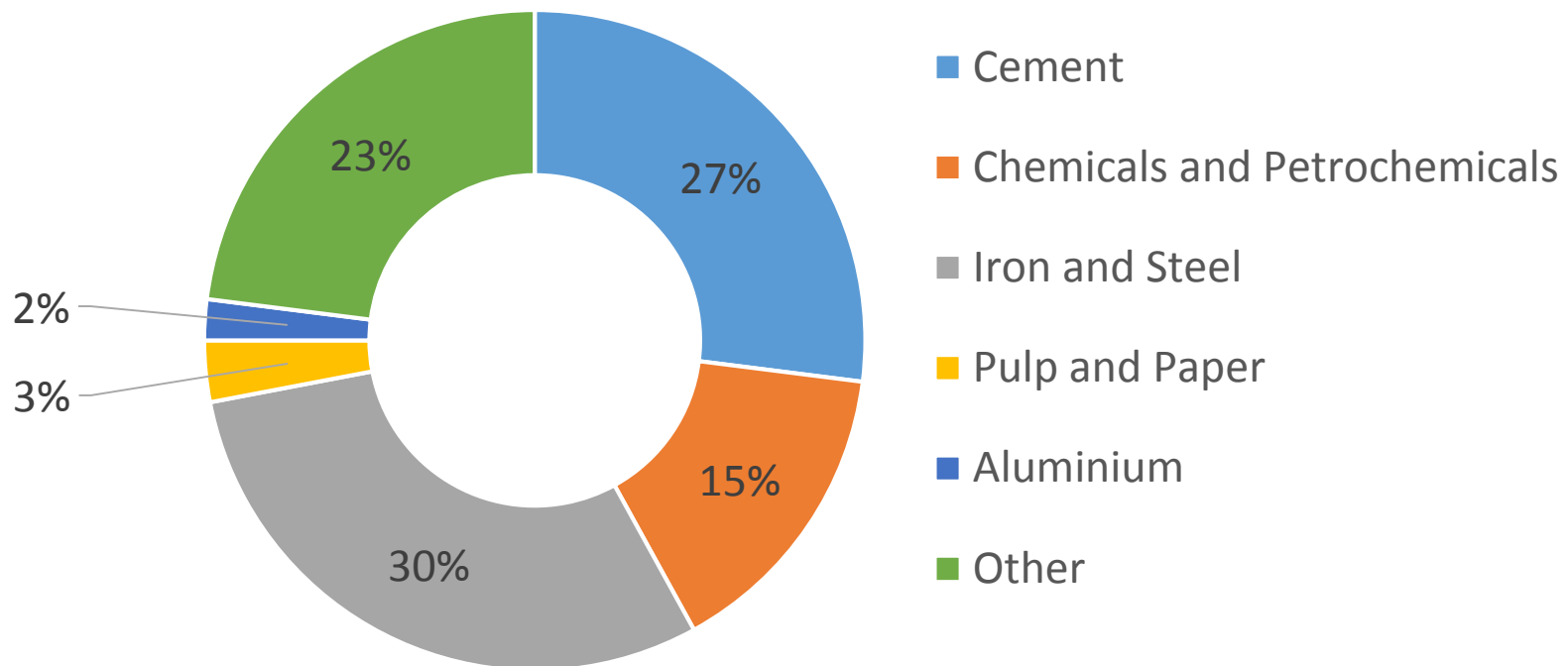
- En visionär och möjlighetsorienterad grön omställning

Styra eller bli styrd

- Vi styr inte över priser för insatsvaror och bränslen.
- Vi styr inte över utsläppshandeln.
- Stor konkurrens samtidigt samtidigt som olika förutsättningar.
- Stor risk för att klimatpolitiken bestäms på annat håll utan hänsyn till svenska förhållanden.
- Ett proaktivt förhållningssätt kan minimera risker och skapa konkurrensfördelar.
- Ett kraftfullt samspel mellan näringsliv och politik minskar risken för en dyrare och mer reaktiv omställning.

Utsläpp från industrin

8 389 MT CO₂

Utvecklingen

- Den långsiktiga trenden är att utsläppen minskar.
 - Massa och Pappersindustri, Gruvor samt Övrig industri minskar.
 - Cementindustri och Raffinaderier ökar.
- Redovisningen tar inte hänsyn till att tunga processindustrier ofta är förbundna med lokala el- och värmeverk.
- Det finns fortsatt stor potential i att ta till vara energiflöden.
- Svensk industri är ”bäst i världen”.
- Men det räcker inte...

Avoid, Shift, Improve

- Vi behöver minska användningen av fossila bränslen, reducera användningen av cement/betong och stål.
- Det finns rimligen stor möjlighet att ersätta stål, aluminium och betong med trä.
- Cement bör kunna blandas med biomaterial och fossila bränslen kan ersättas med biobränslen.
- Minska ”överanvändning” och nyttja material med högre prestanda.
- Vi behöver utveckla processerna: direktinjicering, toppgasreduktion och vätgasreduktion.

Koldioxidneutral tung industri – med CCS?

- Ingår i etablerade globala scenarier för 1,5/2-gradersmålet.
- Cirka 9000 anläggningar internationellt och 12 i Sverige.
- Används storskaligt i samband med olje- och gasproduktion men idag finns ingen kommersiell anläggning kopplat till förbränning.
- Höga och osäkra kostnader – 400 till 1500+ kronor per ton CO₂
- Eftersom CO₂ är nästan fyra gånger så tungt som kol blir mängden CO₂ som ska transporteras/pumpas stor.
- Tekniken har inte utvecklats nämnvärt de sista tre decennierna.
- Prisutvecklingen för fossilfri energi sjunker.

Analysgruppens rekommendation om CCS

- CCS risk att permanenta fossilberoende.
- Kostnaderna för CCS skapar utrymme för andra lösningar.
- Använd inte svenska skattepengar till att satsa på CCS.
- Prioritera lösningar för fossilfrihet och konkurrenskraft.
- Svensk stålindustri som ligger i framkant på högkvalitativ stålframställning har unikt goda möjligheter att utveckla Vätgasreduktion för en "fossilfri" stålproduktion.
- Lägga grunden för ett strategiskt samarbete staten och näringslivet.

Analysgruppens slutsatser

- Skogsindustrin borde relativt lätt kunna göra en omvandling till en helt fossilfri bioekonomi och är snarare en del av lösningen än problemet.
- Den petrokemiska industrin står inför en nödvändig omställning till fossilfria bränslen. Sverige har förutsättningar att bli världsledande.
- Cementindustrin har kanske de största utmaningarna och mycket fokus måste ligga på att minska användningen.
- Stålintustrin är vårt i särklass största utsläppskälla samtidigt som efterfrågan på klimatvänliga produkter ökar. En tidig satsning på ny teknik bör kunna resultera i stärkt konkurrenskraft.

Analysgruppens förslag

- Etablera ett offentligt/privat partnerskap för fossilfri basindustri
- Satsa på vätgasreduktion inte CCS.
- Efterfråga klimateffektiva lösningar – innovationsupphandlingar.
- Arbeta för ett prisgolv i den europeiska utsläppshandeln.
- Utveckla en hållbarhetsdriven investerings- och finansstrategi.
- Utesluter inte BECCS senare för att möta historiska utsläpp.

För mer info..

Uppdrag: Framtid

<http://www.regeringen.se/regeringens-politik/uppdrag-framtid/>

